

Vestmannen.

Nr. 8

Bergen 20. oktober 1989

5. årgang

Jubileumsgåva til Norsk Bokreidingslag

Den 11.11. 1989 er det 50 år sidan Norsk Bokreidingslag vart skipa. Laget, som hev til fyremål å gjeva ut bøker på klassisk nynorsk, hev ikkje vore like aktivt i heile denne perioden. I fleire tiår låg verksemdi nede, men frå 1972 til i dag hev det kome ut meir enn 50 bøker frå forlaget, millom dei verdfulle verk som t.d. *Makter og menneske XII-XVII* av Halldor O. Opedal, *Norsk Målbunad* av Ivar Aasen, *Dikt i samling* av Olav Nygard og *Ordbok til Det Nye Testamentet* av Egil Lehmann. Men skal Norsk Bokreidingslag makta å halda fram dette viktige arbeidet for norsk kultur og norsk mål, treng me no eit økonomisk handslag frå alle som hev samhug med laget og verksemdi vår. Styret vil difor oppmøda lesarane av Vestmannen til å senda ei jubileumsgåva til Norsk Bokreidingslag, Postboks 2672, 5026 Bergen-Møhlenpris. Postgirokontonummer 391 88 44. Gåvelistor vert prenta i seinare nummer av bladet.

Bjørgvin, i oktober 1989
Styret i Norsk Bokreidingslag

Jon Askeland
Helge Liland

Conrad Clausen
Frøydis Lehmann

Alv Askeland

Egil Lehmann
Ludv. Jerald

**Dei fyste gåvone er alt komne.
Bokreidingslaget takkar desse gjevarane:**

Sara og Alv Askeland,
Conrad Clausen, Ask
Egil Lehmann, Nesttun
Jon Askeland, Bergen

kr. 2000,-
kr. 1000,-
kr. 5000,-
kr. 500,-

Helge Liland, Blomsterdalen
Ludv. Jerald, Bergen

Frøydis Lehmann, Rådal i Fana

kr. 100,-
kr. 1000,-
kr. 1000,-

I alt kr. 10.600,-

IVAR AASEN *Norif*
Ordbog

«Sjette Udgave»
Fotografisk
reproduksjon
av 1873-utgåva.

I bokbuene eller frå forlaget:
Pris kr. 385,-

 Fonna Forlag

Jon Askeland ynskjer bestseljar Men låg driftskostnad veg upp små upplag

Det segjer seg sjølv at me med vårt fyremål ikkje vender oss til dei heilt store lesargruppene. Men låge driftskostnader - alt arbeidet i styret vert t.d. gjort lønlaust - kann nok delvis kompensera for små upplag. Like fullt såg eg gjerne at me fekk fram noko i retning av ein bestseljar til å finansiera nokre av dei mindre lønsame (men ofte kulturelt verdfulle) bokutgjevingane våre.

Dette segjer Jon Askeland i Norsk Bokreidingslag i samråda med Vestmannen. Han strekar under at Bokreidingslaget er eit idealistisk tiltak der det stundom kann verta vanskar med å få endane til å møtast. Dette hev m.a. gjenge ut yver marknadsføringi. Etter at Bokreidingslaget kom med i forleggjarsamskipnaden og Forlagsentralen tok yver utsendingi til bokhandlarane, hev spreidningi av bokreidingslagsbøkene auka. Men medlemspengar og andre avgifter gjer at den

Jon Askeland

økonomiske vinsten ikkje vert tilsvarende stor, fortel Jon Askeland. Han kann opplysa um noko ujamn tilgang på manuskript, men legg til at med ressursane ein hev no er det knapt råd å få ut serleg fleire titlar enn det Bokreidingslaget hev lege på ei tid - 4-8 bøker i året.

Krafttak

Nett no er den økonomiske stoda for Norsk Bokreidingslag noko vanskeleg, kann Jon Askeland fortelja. Grunnen er at Bokreidingslaget slit med etterverknadene til ei «nulling» av eit par bøker for nokre år sidan («nulling» vil segja at boki vert vanda til kjøp for kulturfondsmidlar). Det trengst no eit krafttak for å koma ut av uføret.

Typisk boklista 1989

Bokreidingslagsbøkene 1989 er typiske, tykkjer Askeland. Attåt ei

Til side 2

Norsk Bokreidingslag 50 år

Innhaldet i dette nummeret er mykje tileigna Norsk Bokreidingslag som vart formelt skipa den 11. november 1939.

Nr. 9 av Vestmannen vigjer me i stor mun til Gustav Indrebø.

Vestmannen.

Vestmannen kjem til vanleg ein gong i månaden.

Bladpenger kr. 100,- for året.

Kan tingast på alle poststader og beinast frå «Vestmannen», Helge Liland,
5065 Blomsterdalen.

Postgiro: 4 25 63 92,
Bankgiro: 8401.21.43027

Utgjevar:
Vestmannalaget,
5000 Bergen,
Telefon (05) 31 79 29/31 31 16.

Bladstyrar:
Jostein Krokvik,
6143 Fiskabygd
Telefon (070) 21 429

Forretningsførar:
Helge Liland,
5065 Blomsterdalen,
Telefon (05) 22 67 00

Sats/trykk:
Sigurd Olsen Boktrykkeri, Bergen

Bokutgjeving på Aasen-grunn

Det var ingen slump som gjorde at Norsk Bokreidingslag L/L vart til røyndom i nett 1939. Den norskmedvitne luten av målfolk, fleirtalet, var med maktbod sett til sides, og det politisk-pedagogisk konstruerte 1938-målet skulde trumfast gjenom i skule og styringsverk.

Det trøngst motåtgjerder.

I 1938 skipa Ivar Aasen-ringen seg, nærmest eit konsolideringstiltak. Eit steg lenger var det då Norsk Bokreidingslag etter nokor rådleggjing vart skipa den 11. november 1939. Lagsfyremålet var klårt: Bokreidingslaget var eit lutlag med «fyremål å gjeva ut bøker på nynorsk. I dei bøker laget gjev ut, vil det hævda og halda uppe måltradisjonen frå Ivar Aasen soleis som den Nynorske Salmeboki og den Nynorske Bibelen hev gjort til no».

Bokreidingslaget var sers verksamt fyrste par åri. So sette ufred, hersjing og ufridom bom. Det er likt til at bokutgjevingi etter krigen med nokre fåe undantak låg mykje nede fram til 1972. Utetter i 1970-åri tok bokutgjevingi seg sterkt upp, og i 1980-åri hev bokutgjevingi lege høgre enn nokon gong i soga til Norsk Bokreidingslag. Attåt auka titteltal hev det kome ei breidd yver bokutgjevingi som er til å ovndra.

Ser me på bøkene frå Norsk Bokreidingslag dei 50 farne åri, må det segjast Bokreidingslaget hev levt godt upp til fyremålet sitt. Nokre bøker hev nok kome som ikkje i eitt og alt held seg til malet i «den Nynorske Salmeboki og den Nynorske Bibelen», men ein viss slingringsmun lyt tolast. I det store og

heile hev Bokreidingslaget ein so eintydeleg fyremålsparagraf at det knapt stend i føre for å hamna i den grøfti som sume andre målidealistiske tiltak hev falle i - at dei endar opp ribba for alle idealistiske fyremål.

Når 1980-åri no gjeng ut, held Bokreidingslaget seg trygt i same faret som i fyrstningi av dette ti-året, med mangsidigt bokutval og etter måten høgt titeltal. Ja, det er ageleg at Norsk Bokreidingslag våga seg på og makta sume av 1989-bøkene: Ragnvald Vaage-boki som, andre og større forlag synte frå seg; nybrotsarbeidet til Ola Breivega, den ortodokse liturgiboki; Indrebø-boki som mange ventar på no til 100-årshøgtidi for Gustav Indrebø.

Me skal ikkje rekna upp meir. Men tru um ikkje Norsk Bokreidingslag dertil hev ei viss dragingskraft i klassisk nynorsk-leid på sume andre forlag? Me tykkjer me ser sume spede teikn, um me ingleis ventar underverk fyrebels i so måte.

Vestmannen helsar Norsk Bokreidingslag no ved 50-årsleitet. Me spår at uppgåvone vert store frametter, det vert bruk både for Bokreidingslaget og for bøkene i «måltradisjonen frå Ivar Aasen». Me er i 1989 inne i det straumvendet for mål og målreising som ein i 1939 nok fyrebudde og rekna med, men som den gongen var på det uvisse. Straumvendet kjem etter kvart til å gjeva rikare vokstergrunn for lesnad på Aasen-mål, men endå tvilar me ikkje på at det framleis vert spurlag etter den idealismen - offerviljen - som hev vore ei hovudkraft bak verksemdi til Norsk Bokreidingslag.

J. Kr.

50-årsgåva til Bokreidingslaget

Styret for Norsk Bokreidingslag hev eit upprop i Vestmannen um studnad til Bokreidingslaget. Norsk Bokreidingslag dreg på gamal gjeld som ein gjerne vil kvitta seg med, ho er til herkje for verksemdi. Og gjeld kostar.

Vestmannen kann berre stydja uppropet. Bladet nyt sjølv godt av gode gåvor som me takkar for og treng. Men vonleg hev mange lesarar likevel ein skjerv, stor eller liten, å yta til bokutgjeving på klassisk nynorsk-målsgrunn.

Lat det verta ei drusteleg 50-årsgåva!

J. Kr.

VESTMANNALAGET

Me minner um lagsmøte:

Torsdag 19. oktober kl. 19.00 er møtestaden Bergens Billedgalleri/Stenersens Samling (inngang frå Rasmus Meyers Allé 3, nær Festplassen). Me ser kunstverk i Stenersens samling, og dr. philos. Arild Haaland og lagdomar Wilhelm Haaland fortel um korleis denne sjeldsynte kunstsamling kom til Bergen.

Torsdag 16. november kl 19.00 på Bryggens Museum. Det vert minnemøte for professor dr. Gustav Indrebø (100 år sidan har vart fødd), og 50-årshøgtid for Norsk Bokreidingslag. Nynorske bøker i Bergen i år (frå Norsk Bokreidingslag og J. W. Eides Forlag) vert framlagde. Lektor Jon Askeland, fylkeskonservator Nils Georg Brekke og redaktør Kjartan Rødland fortel um bøkene.

Gåveliste for Vestmannen

Robert K. Anderson, Hovin i Telemark 100 - Knut Rysstad, Kristiansand 200 - Lise Kvande, Høvik 50. - Egil Lehmann, Nesttun 1000,-.

I alt kr. 1350,-

Me takkar gjevarane

VESTMANNEN

Helge Liland

5065 Blomsterdalen

Bankgiro: 8401.21.43027

Postgiro: 4 25 63 92

Nynorsk Antikvariat

Ein modig nordmøring, Kjell Arne Straumsvåg, og ein bjartsynt harding, Arne-Ivar Kjeland, hev sett i verk eitasta tiltak med Nynorsk Antikvariat inne i Oslo. Fyrste katalogen kom no i haust med lista på 600 bøker og hefte. Millom godbitane var Arne Garborg, Per Sivle, Peter Hognestad, Anders Hovden, Sven Moren, Olav Nygard, Olav Sletto og mange fleir - m.a. Norsk Toneblad som P. M. Gjærder (han som grunnla Vestmannen!) gav ut i Volda.

Sers forvittelegt er det og å sjå eit «forfattarportrett» av Ragnvald Vaage i katalogen. Tilkjrift: Nynorsk Antikvariat, Karl Johansgt. 13, 0154 Oslo 1.

Jon Askeland ynskjer bestseljar

Fra side 1

ungdomsbok og ei diktsamling hev me ei bok med religiøst innhold, ei um språklege emne og two som i vid meinings kann klassifiserast som (personleg farga) folkeminne. Bokreidingslaget som sjølv er 50 år heidrar two viktige 100-årsminne i 1989 - den nyutgjevne romanen **På botnen** av Ragnvald Vaage og artikkelsamlingi til 100-årsminnet for Gustav Indrebø.

Um tenkjelege utgjevingar i framtidi vil ikkje Jon Askeland segja so mykje, frårekna at Bokreidingslaget hev ligjande etterlatne Bruheim-dikt som vonleg kann koma i 1990. Men kunde det reisast større midlar, vilde det vera naturleg å få fram fleire klassiske nynorske bokverk, både av Vaage, Indrebø og andre.

Mål med merg og nerk

På spurnad um kvifor han sjølv kom til å stella seg i brodden for Norsk Bokreidingslag, viser Jon Askeland til interessa si for norsk kultur, bøker og målsak. Han legg til at arbeid for klassisk nynorsk sjølv sagt kann verka uto-pisk for sume nett i dag, men i grunnen er det vel berre «utopiane» det er verd å strida for. Det andre arbeider seg fram av seg sjølv. - Og skal eg først driava med målsak, finn eg det vanskeleg å

Olav H. Hauge um norsk mål

Fra samrøda som målungdomsbladet EG nyleg hadde med Olav H. Hauge tek me med kva Hauge sa um slagordet «snakk dialekt, skriv ny-norsk»:

Eg skynar ikkje korleis det (slagordet) skal hanga saman med norsk-målsstrev. Fyrr freista desse som stridde fram norsken å lempa talemålet sitt etter mlynster frå nynorsk skriftmål. No held talemålet på å missa den norske sersvipen.

Framleis ser me at nasjonale minoritetar krev sin rett. Det kunde vel me og gjera. Då presten Hammershaimb reiste det færøyske skriftmålet i fyrrre hundradåret, stod det verre til med målet der enn her - dvs. det var meir infisert av dansk. Dei valde ei etymologisk løysing for å syna samanhengen med gamalnorsk - ein sunn konservativisme - og dei greider seg godt. Hebraisk var eit steindaudt skriftmål som no er livande talemål. Sume har sagt at det ikkje vert skikk på det fyrr me tek gamallnorsk upp att - Macody Lund meinte det - kanskje var det ikkje so gale. I Noreg hadde me eit godt grunnlag, men etter at me hadde fenge nynorsk inn i bygdene, kom me «ovanpå» og byrja slappa av. Rettskrivingi har mykje å segja for målet til ungane, og det har synt seg at dei måli som har klussa minst med henne, har halde seg lengst.

Norsk og norskdansk er dei rette namni på skriftmåli. **Nynorsk** er ei rett språkhistorisk nemning, men ho er misbrukt og misvisande. Ein se gjer ikkje nysvensk um det svenske målet. Ordet **bokmål** gjev ikkje meinings i det heile.

arbeida for eit mål som det ikkje er merg og nerk i, som er «rotlaust» og «historielauast» og som løyser seg opp i det danskrotte bokmålet, som det ei gentleg burde markera fråstand til, se gjer Jon Askeland.

J. Kr.

Einar Breidsvoll og Den 17de Mai - eit 100 års minne

Av Ludv. Jerald

Bladet «Den 17de Mai» med under-tittel «Fedraheimen» var i ei lang årrek-kja eit fanemerke for norsk målreising og nasjonalt sjølvstende og sjølvhev ding. Det bar arv ifrå kulturmenn som Ivar Mortensson Egnund, Rasmus Steinsvik og Arne Garborg. Og i ei rek-kja av år var det vanleg at politikarar spurde, fyrr dei tok stoda i ei innfløkt sak: «Kva segjer Den 17de Mai?» Bladet hadde ei fin rekjkja av framståande redaktørar. Rasmus Steinsvik og Arne Garborg var dei første. Seinare fylgde Anders Hamre frå Sunnfjord, Andreas Haavoll frå Sunnmøre, Ketil Skogen frå Telemark, Einar Breidsvoll frå Østerdalen, og Anton Beinset frå Romsdal. Ein av desse, Østerdølen Einar Breidsvoll, var fødd i 1889, og det er soleis eit 100 års minne for han no i år.

Kven var so denne bladstyrar Einar Breidsvoll? vil mange av den yngre generasjon spyrja. Svaret er at denne kosmopolitten og norskdomsmannen, som var fødd i Chicago, USA, og oppvachsen i Østerdalen der han hadde sine ætterøter, han var i ei lang årrekjkja i redaksjonen i Den 17de Mai, og det var i ei tid då bladet hadde ei glanstid. Etter at han hadde studert realfag gjekk han i ung alder inn i bladmannsyrket. Han kom til Den 17de Mai alt i 1913, han vart redaksjonsekretær i 1917, og han var andsvarleg bladstyrar frå 1927 og til 1935, då bladet stogga. Frå 1937 og til krigen kom i 1940 styrde Breidsvoll bladet «Noreg».

Den 17de Mai var ei faneborg i norsk målreising, og i norsk vinstre-politikk. Det var målblad og vinstre-blad, og ein urædd talssmann for nasjo-

nal sjølvheving. Det var grunnlagd i 1894 av den radikale idealisten Rasmus Steinsvik, og i dei 4 første åri styrde han bladet saman med Arne Garborg. Steinsvik hadde teke bladet i arv ifrå den servorne presten og anarkisten Ivar Mortensson Egnund (Egnund-gubben), som hadde skipa bladet Fedraheimen. Difor stod Fedraheimen som undertitel.

Den 17de Mai hadde til program arbeid for full fridom språkleg, kultурelt, økonomisk og politisk - på demokratisk grunn. Bladet stod på vinstre vengen i det unionspolitiske uppgjøret med Sverige, det stridde for grensefestningane, mot Karlstad-forliket, for republikken, og var ihuga talssmann for ei konsesjonslovgjeving som kunde tryggja norsk fossekraft, skog, malm,

Til side 10

Slipte fasettar

Gunnar Gilberg: SJÅ ATTUM, dikt
Norsk Bokreidingslag 1989

Til gleda for lesarane hev Gunnar Gilberg gjennom åri late prenta mange dikt i Vestmannen. Me hev venta på debutsamlingi. Og no er ho komi på Norsk Bokreidingslag. **Sjå attum** heter boki, som er på 64 sider og inneholder 54 dikt. Bokreidingslaget fortel at Gunnar Gilberg er fødd i Bergen i 1932, han er audiopedagog - lærar for høysleveike.

Yverskrifti ovanfor hev samanheng med opningsdiktet, Ivar med glimsteinen, som tek til slik:

fram or djupni
tedde Ivar
glimestonein

slipte fasettane
fullkomne

flidde folket
gudegåva

Slipte fasettar er eit visshøvt bilet ikkje berre på gudegåva frå Ivar, men på diki til Gilberg. Dei er, dei fleste diki, stutte, råkande og vel tilhøvla - ja, fasettslitte. I opningsdiktet legg Gilberg fram ei målvedkjenning som på ein god måte fær ei utfalding i samlingi hans; diki er på klassisk norsk i sjeldsynt utforming.

I samlingi finn me eit og anna ordet som ikkje er inntekte i skuleordlistor.

Gunnar Gilberg

Sjå attum

Norsk Bokreidingslag

Kanskje hadde two-tri ordtydingar vore nyttelge, det skal ikkje nektast at eg måtte triva til Ivar Aasen. Men eg tivilar på um dette vil skapa serlege vanskar for nokon. Folk hev ofte klappa til Gobelins og Metope utan retteleg å vita kva ord tyder. Eg stussar litt når Gilberg i eit dikt freistar skilja millom eintalsbøyning og fleirtalsbøyning i gjerningsord, men etter mannsaldrars blinde og kroniske offentlege norsk-målsnedvalsing, er det kanskje både helsesamt og upprikande med slike uventa rotskot. Eit misprend er serleg uvelkome av di det råkar det halvt gammalnorske og noko uvanlege ordet **dyrgrip** (dyrgripr = dyr eignalut).

Um eg hev lagt vekt på målet i **Sjå**

attum, skal ikkje dette skyggja for ressten. Fyrst eit lite ord um formi. Messeteparten av diki er rimfrie, som vél er, trur eg; nokre riminnslag, å sjá til heller slumpesame, verkar på meg næraast heftande. Men dei hev berre ein minimal plass.

Typisk for innhaldet er at diktaren let eit bilet, eit hugskot eller ei samantrengd skildring føra lesaren fram til eit poeng - til ein ettertanke eller til eit nytt og gjerne utvida plan. Som i **Øks Båt**:

for steinaldermannen
var ikkje ordet øks
eit ord men
ei øks
med henne hogg han
eit anna ord
som heller ikkje
var ord
men båt

sidan siglte
han aldrane
og ordi vart
ord

Eg hev lese gjenom nokre av dikt-samlingane frå 1989, og so langt vil eg trygt segja at boki til Gunnar Gilberg hev vore meg til største gleda. Eg vil kalla **Sjå attum** ein fin debut og ei fin diktsamling.

Litt serskild ros fortener det stilreine umslaget, ei penneteikning av Kristin Gilberg. Og Bokreidingslaget hev komme godt frå sin part av uppgåva; det hev vorte ei bok som òg i det ytre er smakeleg.

J. Kr.

Malvin Ulvatn

So ofte hev det synt seg at «god vilje» ikkje er nok når noko skal setjast i verk. Noko meir må til - og det er makt. Men makt kann vera so mangt. Ivar Aasen hev fem tydingar på «Magt» - millom anna i ordfellingar som desse: «Leggja til med all si Magt» (styrke), - «Me heve ikkje Magt til aa kosta det» (formue), - «Me heve Magt til aa forbjoda det» (råderett), osb.

- Då Norsk Bokreidingslag vart atterreist etter krigen, var det ingen ting i veggen med «god vilje». Den var til staades - i fullt mål. Men økonomisk styrke var det mindre med, ja, so lite at det måtte utlysing til um større lutmidel meir enn ein gong. Laget vanta makt.

Men - når naudi er størst, er hjelpsi næraast, segjer ordtaket. So her óg. **Malvin Ulvatn** frå Manger hadde frå ungdoms år fenge i seg kjærleik og vilje til det sernorske i mål og skikk og bruk, ein trugen arbeidsmann, ein glad og frilynd ungdom som i leiken song folkevisor og i godt samvær elles song Grundtvigsalmar til upplyftande hugnad for mange. Denne pensjonerte fabrikkarbeidaren frå Manger flytte til Bergen og melde seg til teneste i Bokreidingslaget. Bøkene måtte ut på marknaden, og «marknaden» var heile

landet. Malvin Ulvatn hadde krefter til å handtera tunge bokpakkar. Han var kvikk i snuen, passa på at alt var ekspedert i tide. Leita opp bokhandlarane og fallbaud bøkene på ein måte som det syntte etter. Aldri foroven, men sytte óg fyre reidelegt uppgjerd. Um dagen kunde ein møta Ulvatn med ei tung byrd bøker. Um kvelden før han med skinnveska godt stappa på veg til eit eller anna møte i dei mange lagsbruken i byen. Der bad han um ordet, og i nokre få sterke inntrengjande vendingar fortalte han kva verde den og den boki hadde og hev just for dei som er her på møtet no i kveld! Og spør um han fekk selja! - Like eins på årsmøti i mållag og sogelag og på stemnor. Malvin Ulvatn var der, i ei god tid: nær sagt Bokreidingslaget personleg. Etter ein slik

Til side 10

For måltradisjonen frå Ivar Aasen

Norsk Bokreidingslag 50 år

Av Jostein Krokvik

I «Vestmannalaget 110 år» av Toreiv Hannaas, Conrad Clausen og Ludvig Jerald, heiter det i bolken um Norsk Bokreidingslag: «Bokreidsla hev gamal tradisjon i Vestmannalaget. Og etter som rettskrivningsstriden kveste seg til i 1920- og 1930-åri, vart det i laget tala um å finna rådgjerder so at det framleis kunde koma bøker på tradisjonell og klassisk nynorsk. I 1938 sette Vestmannalaget i gang ei innsamling til eit «driftsfond for bokutgjeving».

Fyrebuingsarbeidet tok til i 1938, men den formelle skipingi kom i 1939. Norsk Bokreidingslag hev soleis 50-årshøgtid i 1989. Det høver no i høgbridsåret å sjå litt på soga til Norsk Bokreidingslag L/L:

Eit sammøte av Vestmannalaget og Vestlandske Mållag i Bergen 28. desember 1938 sette ned ei nemnd til å fyrebu skipingi av det laget som vart Norsk Bokreidingslag. I fyrebuingsnemndi sat stjorni i Vestmannalaget saman med Severin Eskeland, Tjodvald Gjelsvik, Sverre Tveito. I Vestmannalagsstjorni var desse med: Gustav Indrebø formann, Eirik Hirth, Ella Hognestad, Knut Skurtveit, Olav Brattegård.

Lagsskiping

Sjølve skipingsmøtet vart halde den 11. november 1939. Der var 23 frammette, og i tillegg hadde 40 sendt fullmakt. Millom dei frammøtte finn me kjende namn frå målreisingsarbeidet på Vestlandet, som Agnar Skeidsvoll, Olav Vevle, Leiv Heggstad, Eirik Hirth, Magne Wergeland, Per Thorson. Millom namni på dei som sende fullmakt finn me A. Askeland. Talet på luteigarar var ved skipingi 113; av desse luteigarane var det 10 lag, resten var einskildpersonar. Vestmannalaget skøyte inn i Norsk Bokreidingslag pengar som kom inn på landsinnsamlingi, og tok dessutan mange luter. Lutmidelen var ved skipingi 10 000 kronor.

Siktemålet for bokutgjevingi var klärlagt heilt frå først av, Norsk Bokreidingslag skulde gjeva ut nynorske bøker, og med bøkene vilde laget «hævdha og halda uppe måltradisjonen frå Ivar Aasen, soleis som den Nynor-

ske Salmeboki og den Nynorske Bibelen hev gjort til no».

Fyrste formannen i Norsk Bokreidingslag var høgsteretsadvokat Tjodvald Gjelsvik. Med seg i fyrste styret hadde Gjelsvik: Gustav Indrebø, varaformann; Severin Eskeland, Konrad Nerheim, Anna Teigland. Varamenn til styret var: Olav Hoprekstad, Lars Ådne, Heming R. Skre. Ettersynsmann var Ludvig Jerald.

Fyrste formannen Tjodvald Gjelsvik.

Formenn og andre tillitsmenn

Høgsteretsadvokat Tjodvald Gjelsvik var formann frå skipingi og til han fall burt i 1961. Då vart son hans, høgsteretsadvokat Ivar Gjelsvik, formann. I 1972 vart han avløyst av prost Alv Askeland, Tysnes, som var formann til 1982. I bolken 1982-84 sat Haldor Slettebø på formannsplassen. Haldor Slettebø drog til ein annan kant av landet, og frå 1984 hev Jon Askeland, son til Alv Askeland, vore formann i Norsk Bokreidingslag. Han er framleis ein sers verksam formann som hev fenge stor takk for arbeidet.

Ein hyrnestein under verksemdi til Norsk Bokreidingslag er idealismen - offerviljen. Her krevst sitt av alle tillitsmenn, til dømes er formannen i røyndi forlagssjef med det meirarbeidet som til høyrer.

Eg hev ikkje fullt yversyn yver alle tillitsmenn, men frå 70-åri og 80-åri møter me desse namni: Ivar Gjelsvik, Alv Askeland, Haldor Slettebø, Jon Askeland, Erling Hordvik, Torfinn Slettebø, Erling Berstad, Malvin Ul-

vatn, Ludvig Jerald, Conrad Clausen, Jarle Bondevik, Oddvar Nes, Erling Berstad, Bjarte Solheim, Hans Dysvik, Egil Lehmann, Frøydis Lehmann, Gerh. Garatun-Tjeldstø, Sverre Hausberg.

Vestlandsbanken var ein god hjelpe-spelar for Norsk Bokreidingslag; banksjef Eilif Åsbo var med i styret for laget. So kom den skynsane banksjef Arne Holm. Ei tid var ekspedisjon og rekneskapsføring lagt til Vestlandsbanken; sidan skipa Bokreidingslaget seg til på onnor vis. I dag hev Fokus bank og tilsette der halde fram i den same velviljuge åndi. Rekneskapsføring tek Leiv Flesland og Helge Liland hand um no. Revisor er Jan E. Lyse.

Attåt formannen, Jon Askeland, sit desse i styret i 1989: Forfattaren Conrad Clausen, Ask, varaformann; sokneprest Egil Lehmann, Fana; prost Alv Askeland, Utne; rektor Frøydis Lehmann, Fana; forretningsførar Helge Liland. Blomsterdalen.

Varamenn: Hans Dysvik, Bergen, Sverre Hausberg, Askvoll, Erling Hordvik, Bergen, Ludvig Jerald, Bergen, Haldor Slettebø, Oslo, Jarle Bondevik, Bergen.

I litterurnemndi sit i 1989 Conrad Clausen, Ludvig Jerald, Egil Lehmann, Frøydis Lehmann, Gerhard Garatun-Tjeldstø, Erling Berstad, Torfinn Slettebø, Jon Askeland. Hovudkonsulent er Conrad Clausen.

I 1989 då 100-årsdagen til Gustav Indrebø skal markerast, hev Bokreidingslaget ei serskild nemnd til å takå seg av dette - Conrad Clausen, Oddvar Nes, Jarle Bondevik.

Bokutgjeving fyrste åri

Det er ikkje lett å finna full greida på bokutgjevingi til Norsk Bokreidingslag fyrste åri etter skipingi, millom anna av di arkivtilfang kom burt for krigshendingar skuld. Men det synest klårt at Bokreidingslaget kom med den fyrste boki alt i skipingsåret. Kva for bok/bøker dette var, skal derimot ikkje segjast noko visst um.

I 1941 gav Bokreidingslaget ut «Fræmandfolk i Norsk Målbunad», den kjende og mykke rosa umsetjingi til Severin Eskeland av franske novellor - av

Til side 6

For måltradisjon fra Ivar Aasen

Frå side 5

Alphonse Daudet, Guy de Maupassant, Claude Farrére, Henry Bordeaux, George Auriol, Albert Acrement. Saman med sitt eige forlagsnamn fører Bokreidingslaget upp at Lunde Forlag er hovedkommisjonær for boki, venteleg fordi Lunde hadde betre salsapparat. På indre bakperm av «Framandfolk» finn me upplista andre bøker som Bokreidingslaget til då hadde gjeve ut - ein vanleg måte å marknadsføra bøker på den gongen. Alle bøkene er å få hjå bokhandlarar, fortalde Bokreidingslaget, som hadde med desse boktitlane og prisane:

Severin Eskeland: **Reglar og rettleidings i norsk målbruk**, 4. uppl. kr. 2,80

Nils Økland: **David Livingstone**, kr. 1,96

Olav Hoprekstad: **Berse på Strondi**, kr. 2,80

Jens Vangsnes: **Ord til unge**, 2. uppl. kr. 3,92

Steinvard: **Ei hugvending**, 3. uppl. kr. 1,50

Olav Hoprekstad: **Grannelag**, kr. 2,50

Bjarne Rabben: **I Skarvågen**, heft. 4, innb. kr. 5,20

Olav Drivenes: **Roald Amundsen**, kr. 2,50

Etter lista ligg det nær å gissa på at «Reglar og rettleidings» var fyrste boki på Bokreidingslaget - i slikt fall ei verdig opning! Men det heiter i 6. utgåva av «Reglar og rettleidings» (Fonna 1954) at «Av ei gåløyse kom det til å stå **Fjorde upplaget** på den siste utgåva, som kom i 1940; det var femte upplaget.»

Etter denne merknaden til Severin Eskeland kom ikkje bokreidingslagsutgåva i skipingsåret 1939, men i 1940.

Um «Reglar og rettleidings» slo Per Thorson fast at rettleidingsboki ikkje minst trug med å tyna sansen for greid, heimleg ordlegging hjå so mange». Arne Garborg skreiv um eit tidlegare upplag at boki var «svært god, og trengst framifrå».

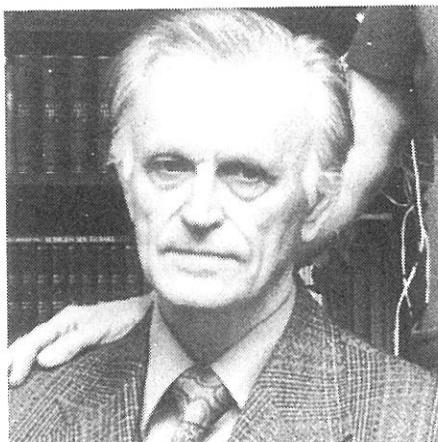
Steinvard var merket til valdrisen Hallvard Hande, og fyrste upplaget av «Ei hugvending» kom på Samlaget i 1873, med godklapp av sjølvaste Ivar Aasen. Hallvard Hande drog til Amerika der han døydde ung, og soga hans kann lesast i Vestmannen nr. 8/1987 i ein artikkel av Conrad Clausen. Boki til Nils Økland let Eirik Hirth vél yver i

Ivar Gjelsvik

Bergens Tidende; Hirth heldt fram at boki «høver svært godt til alle skule-og folkeboksamlingar» - truleg ei gagnleg påminning i den tidi då talet på skule- og folkeboksamlingar var høgre enn i dag, og kvar boksamling sytte for sitt eige innkjøp. Nedleggjing av boksamlingar og sentralisert offentleg bokkjøp hev soleis, som mangt anna, ymse sidor, både gode og mindre gode. Men i dette ligg ikkje noko ynskje um at kulturfondsbokkjøpet skal avskipast; tvert imot; sidan skipnaden er komen, må ynskjemåli vera at bokkjøpet skal aukast og gjera betre. Hirth skreiv elles um Økland-boki at det var fyrste boki frå Norsk Bokreidingslag som kom under samnemnet «Merkesmenn og vegvisarar», tydeleg nok ei påtenkt bokrekkja.

Boklista syner at Norsk Bokreidingslag var sers verksamt i fyrstningi. Meir bokutgjeving frå fyrirkrigstidi og krigstidi kjenner eg ikkje til. Nye bøker var heller ikkje ventande no; bokreidingslagsfolk kom med i motstandsarbeidet; sume vart fastsette, organisert målstrev var avskipa for å hindra nazifisering; Gustav Indrebø døydde i 1942.

Alv Askeland

Fyrste etterkrigsboki var, so langt eg finn ut, utvandrarromanen «Heimlandet dreg» av Ludvig Jerald, som låg på bokdisken i 1946, etter Jerald vél var heimkommen frå tysk fangenskap. Det er einaste boki av slikt slag Jerald hev skrive, og bokvener bør kanskje få tak i ei umfram bok medan restupplag finst.

Bylgjedal og bylgjetopp

Kring 1950 tok Norsk Bokreidingslag eit krafttak. Dette året kom 2. utg. av Nikolai Gjelsvik si kjende rettleidingsbok i norsk målføring, «Von og veg». Året etter kom det storverket som Gustav Indrebø let etter seg, «Norsk Målsoga», tilrettelagd av Per Hovda og Per Thorson ein hyrnestein for målstrevet.

I fyrste åri som no fylgte er det likt til at skorten på pengemidlar var sers kjenneleg. Nyutgjevingar er ikkje eterviselege. Nett no var samnorsk-skriki og samnorsk hildringane på det sterke; målklimaet var verst tenkjeleg for bokreidingslagsbøker. Sume målbøker som kom hjå andre bergens-utgjevarar hev Bokreidingslaget etter kvart teke yver spreidningi av, som restupplagi på det nedlagde Varde Forlag, 50-årssoga til Vestlandske Mållag, og Edvard Alme-umsetjingane på Kr. Madsen Bokhandel frå 20-åri. I 1950-åri arbeidde Norsk Bokrings Forlag i Bergen på same teigen som Bokreidingslaget, med nyutgåvor av klassiske målbøker, m.a. «Hamnatjonet» av Jens Tvedt. Og i desse åri var Noregs Boklag, Fonna og Marius Evjeberg enno i veltmakt, og klassisk mål var ikkje reint utestengt. Hans Aarnes var i full verksemd med eit av sine storverk —«Norsk Allkunnebok».

Etter kvart som ein nærmar seg 1970-åri vert det målideologiske umslaget meir og meir tydeleg. Samnorsk-kverni mel på tomgang, og målklimaet skifter. Samstundes hev det klassiske målinnslaget på andre forlag minka sterkt, og trangen for ein bokreidar på Aasen-grunn er stigande. Same året som Alv Askeland vart formann i Bokreidingslaget, kom «Gamal norsk homiliebok», umsett av Harald Hope, i 1972. I røyndi var det eit storhende at dette eldste noko store gamalnorske skriftet frå vårt land no kom på ny norsk mål.

I 70-åri var det jamn bokutgjeving, gjerne med eit par bøker kvart år. Når me kjem til 80-åri, vert det snart ein ny framsving. Årleg boktal stig til 6-7,

med eit medeltal på kring 6 bøker. No i jubileumsåret sender Norsk Bokreidingslag ut 6 bøker.

Kva for bøker?

Det er uråd å skriva noko um alt Bokreidingslaget hev sendt ut i 70-åri og 80-åri, men sumt skal nemnast. Eit lyft var «Vestmannalaget i 110 år» av Hannaas, Clausen og Jerald, ei innhaldsrik og verdfull kultursoga på mest 600 sidor, utkomi i prydband i 1978, største boki frå Bokreidingslaget jamsides «Norsk Målsoga». Merkesteinar i bokutgjevingi er nyutgåva av «Norsk Målbunad», synonymboki til Ivar Aasen (1975), og «Kva er målreising?», utvalde Indrebø-artiklar (1976).

Eit stort rom hev arbeidi til folkeminnegranskaren Halldor O. Opdal, bøker til æra både for Opdal og utgjevaren. Serplass hev òg bøkene til Egil Lehmann, diki, preikesamlingi «I eit anna ljoss», den umsette Kormaks saga - og no sist ordboki til Det nye testamentet, eit nytt storverk på Norsk Bokreidingslag. Diktsamlingane til Olav Lavik hev det vorte two av, i 1976 og 1979, og minnebøkene til Ingebjørg Sandstaa Sandvin hev kome jamt og trutt. Nokre bøker er knytt til Grundtvig, av Ludvig Jerald og Sigurd Sandvik - Sandvik hev dessutan sendt ut umsette Grundtvig-dikt.

Eit festskrift for Knut Horvei stelte Conrad Clausen med i 1983. Året etter kom minneutgåva av Nygard-dikt med etterord av Clausen, ei stilfull markering av 100-årshøgtidi for diktaren. I same faret ligg festskriften til Ludvig Jerald i 1988 og nyutsendingi av Ragnvald Vaage-boki «På botnen» med etterord i 1989. Ei serskilt fin bok var «Astrup, Kinck og Jølster» av Anders O. Klakegg, med godt avprenta teikningar og målarstykke etter Astrup. Sjarmerande var boki til Conrad Clausen um Olaf Hanssen i 1983, og det same må segjast um bøkene til Alfred Andersen. Lokal tilknyting hev glytti frå Ulvik av Jørgen Bergo. I ei heilt onnor gata ligg helserådi frå Egil H. Lehmann, som er frå eit lende der måldyrkingi tradisjonelt ikkje hev stade sterkt. Boki frå Ivar Kleiva um Gulattinget i 1985, varf litt av ein bestseljar og gjekk snøgt ut. Godt etterspurde hev elles sume andre bokreidingslags-bøker vore.

Umsette bøker hev ikkje nokon romfrek plass på boklistone. Eit par umsetjingar frå norrønt er nemnde

Haldor Slettebø

(homilieboki og Kormaks saga), og nemnast må Sigurd Sandvik si umsetjing av «Kvinnevegar», ein moderne islandsk roman av Liney Johannesdottir. Dertil hev Sandvik sett um Grundtvig-dikt frå dansk. Og ikkje må utegløytmast umsetjingane til Ola Breivega frå fransk, av filosofiske arbeid av Oliver Clément og Nikolai Berdjajev. Og Severin Eskelands umsette franske «Framandfolk» var, som fortalt, ei av fyrste bøkene frå Norsk Bokreidingslag.

Eit innslag av dikting hev det alltid vore på Bokreidingslaget, både lyrikk og prosa. Dette innslaget hev vorte større siste 10-året. Boklistone hev med nokre fleire forfattarnamn enn dei som so langt er medtekne: Kristoffer Janson, Agnar Skeidsvoll (Varde), Åsmund Farestveit, Odd L. Kløve, Magnus Næsse, Sturla Brørs, Annanias Skorpen, Alv Askeland, Jostein Krokvik, Jan-Magnus Bruheim, Gunnar Gilberg.

Jon Askeland

Grunnar til voksteren

Årleg boktal er no so høgt at det knapt kann aukast nemnande innanfor den råma som ligg til grunn for verkssemi. Korleis hev den sterke auken, serleg på 80-talet, late seg gjennomføra?

Lutmidelen hev vore auka, det er greidt nok. Kring 1980 gjorde ein upptak til Bokringen i Bokreidingslaget, som skulde tryggja ein kjerne med faste bokkjøparar. Men nokon stor framstøyt hev aldri vore påfreista for Ringen, og medlemstalet er lite, same um jamvel ein liten fast kjerne med bokkjøparar tel for eit tiltak som Norsk Bokreidingslag. Ei onnor framhjelp er å søkja i Halldor O. Opdal's fond, som vart skipa i 1970 med eit målsleg fyremål mykje godt likt fyremålet til Bokreidingslaget. Ein aninan ting er at Bokreidingslaget sidan 1985 hev vore med i forleggjarsamskipnaden, og dermed sikra eit minstesal for kulturfondsmidlar av «original norsk skjønnlitteratur» som held «kvalitative mål». Sistnemnde mælestav er rett nok umstriddeleg og umstridd stundom. Dømt utanfrå tykkjest det rimeleg å tru at leveringi til bokhandelen gjennom Forlagssentralen etter bransjeavtala reglar sameleis er eit vilkår for det etter måten høge titeltalet. Marknadsførungi hev ikkje vore sterkaste sida til Bokreidingslaget. No ei tid hev bøkene vore med i den store bokkatalogen som rekk ut til alle. Truleg med lønsemde - etter den endeframme tanken at ingen kjøper bøker som dei ikkje veit finst.

Til tankane eg no hev lufta um boksal, boklevering og marknadsføring, må det trygt leggjast at den idealistiske framkrafti, offerviljen, nok er like umissande for Norsk Bokreidingslag i 1989 som i 1939. Mykje lønlaust arbeid krevst visseleg um båten skal haldast flytande. Til no hev ikkje denne kraftkjelda synt lag til å turka burt.

Det som er audsynt, trur eg, er at tankegrunnlaget som skapte Norsk Bokreidingslag i 1939, det tankegrunnlaget vinn seg vidare rom no ved femtiårsleitet. Slik det er peika på lenger framme, er teikni tydelege på eit målideologisk umslag. I det nye målklimaet vert det endå meir bruk for bøker på Aasen-grunn.

Norsk Bokreidingslag L/L

1939 - 1989

Me takkar Norsk Bokreidingslag for djerv og verdfull kulturell innsats i 50 år og ynskjer frisk sigling i nye år.

Ivar Aasen-sambandet

Det Norske Samlaget

UNIVERSITETET I BERGEN

BRYGGENS MUSEUM

ERLING DEKKE NÆSS'

INSTITUTT FOR MIDDELALDERARKEOLOGI

Vestlandske Mållag

FOKUS Bank

Kaffistova til Ervingen

Torggården, Strandkaien 2, 5000 Bergen

Bergens Tidende

Idrettslaget Gular

Bygdeungdomen i Bergen

SIGURD OLE N
boktrykkeri

Norsk Måldyrkingslag
Akademi for det norske måleri

Dagen

Norrønalaget BRAGR,
Bjørgvin

Islendingafelagid i Bjørgvin

Felleskjøpet Vestlandet,
Laksevåg

Norsk Bladmannalag

Lagsbruksi til Bondeungdomslaget i Bergen 1/4

Nord- og Midhordland Sogelag

Bygdelaget Sunnhordlendingen,
Bergen

Hordaland Ungdomslag

Vestlandske Bondestemna

SPAREBANKEN VEST

FORENINGEN NORD NORGE
Kalfarveien 34a, Bergen

VESTMANNALAGET

Bygdelagsnemndi i Bergen

Sunnfjordlaget i Bergen

Karl Johans gate 13 · 0154 Oslo 1
NYNORSK ANTIKVARIAT

Bondeungdomslaget i Bergen

Landsbanken A.S/Bergen

DAG OG TID

Nordfjordlaget i Bergen

Eide Forlag A/S
Bergen

Sognalaget i Bergen

Nordanger Forlag

Bygdelaget Nordhordlendingen
Bergen

OS & FUSAPOSTEN,

BONDEUNGDOMSLAGET

Ervingen

SALGS- OG
REKLAMEFORENINGEN
I BERGEN

Bruheim-dikt i 1990

Professor Reidar Djupedal stelte med dikt som Jan-Magnus Bruheim let etter seg; det var tanken dei skulde koma i samling på Norsk Bokreidingslag no i år. So fall Reidar Djupedal burt, diverre, og Jon Askeland i Bokreidingslaget fortel at tidi til å få diktsamlingi ferdig i år, truleg vert for snaud. Ein tek sikte på at boki til Jan-Magnus Bruheim skal koma i 1990.

Verdig Indrebø-bok i vente

Norsk Bokreidingslag sette for ei tid sidan ned ei nemnd som skulde planleggja eit høgtidsskrift i høve 100-årsdagen til professor Gustav Indrebø den 17. november 1989. I nemndi sit Conrad Clausen, Jarle Bondevik og Oddvar Nes, namn som skulde borga for at utfallet vert godt.

Boki er snart ventande, fortel Jon Askeland i Norsk Bokreidingslag. Det vert ei verdfull bok; millom anna vert heile det etter måten store Indrebøarbeidet um Ivar Aasen i «Norsk Mål-

soga» innteke. Det vert med ei rad artiklar av Gustav Indrebø, og her kjem ein Indrebø-bibliografi som er meir vidfemnande og fullekkjande enn bibliografien i «Kva er målreising?» frå 1976. Etter det me skynar ei bok som er verdig både Gustav Indrebø og Norsk Bokreidingslag. Og ei bok med innhald som framleis er like verdfullt for norskstudentar, norsklærarar, norskskrivande og alle andre norsk-målsinteresserte.

Vestlandske Teaterlag

er no inne i ein sjeldsynt rik og mangslungen arbeidsbolk for amatørar frå heile Vestlandet. Det er spanande kurs i drama, revy, kabaret, mime og skodespelarteknikk. Millom lærarane no er Torunn Løken (frå Det Norske), Sigurd Lysbakken (Hordaland Teater), Henriette Harbitz (frå Tromsø barneater), Trond Wikne, (Nordtrondelag Teaterverksted), Gro Lystad (rørsle-pedagog frå London), Johanna van der Veer (frå Nederland) og instruktør Kristin Geiring.

Attum alle stend den dryvande Hilde Marte Kile. Vestlandske Teaterlag hev sitt husvære på Vestre Strømkai 1, 3. høgdi, Bergen.

Formenn for Norsk Bokreidingslag

Tjodvald Gjelsvik	1939-1961
Ivar Gjelsvik	1961-1972
Alv Askeland	1972-1982
Haldor Slettebø	1982-1984
Jon Askeland	1984-

Merkjesteinar

Nokre viktige bokutgjevingar frå soga til Norsk Bokreidingslag, knytte til norsk mål og målreising:

Severin Eskeland: Reglar og rettleidningar i norsk målbruk - 1940

Nikolaus Gjelsvik: Von og veg - 1950

Gustav Indrebø: Norsk Målsoga - 1951

Ivar Aasen: Norsk Maalbunad - 1975

Gustav Indrebø: Kva er målreising? Artiklar i utval - 1976

Hannaas, Clausen, Jerald: Vestmannalaget i 110 år - 1979

Egil Lehmann: Ordbok for Det Nye Testamentet - 1988

Halldor O. Opdal: Folkeminnebøker frå Hardanger - 1980-1988

Nybrotsarbeid frå Ola Breivega

Ola Breivega som er tidlegare formann i Noregs Mållag, rektor på Akademiet i Rauland, kjend publisist m.m., gav i 1983 ut boki **Den levande** av Olivier Clément på Norsk Bokreidingslag. Boki er umsett frå fransk, ho er kalla eit teologisk essay, og dryftar sume kjernespråkmål i ortodoks kyrkjelæra, gjerne kalla gresk-katolsk. I 1984 kom Breivega med ei ny umsetjing frå fransk, **Draum og røynd**, med marxismekritiske tankar av den utlæge russiske filosofen Nikolaj Berdjajev (1874-1948). Berdjajev hadde vore innan marxismen som so mange andre europeiske åndsmenneske, men han vende attende til ortodoks kristendom. (Boki er umtala i Vestmannen nr. 7/1985 av K. E. Stéffens).

Um umsetjingane til Breivega var uvanlege i emne og innhald, gav målet i bøkene mange lestarar ei umfram gleda. Det var sakprosa på klassisk norsk mål.

I 1989 kjem Ola Breivega med eit nytt umsetningsverk på Norsk Bokreidingslag. Det er liturgien i den ortodokse kyrkja **DEN GUDDOMLEGE LITURGIEN** etter Jon Gullmunn, erkebispe i Miklagard. Liturgiboki kjem no i 1989 då det ortodokse kyrkjefundet i Noreg er 50 år.

Den guddomelege liturgien er ikkje ferdigprenta når dette vert skrive, men eg fekk sjå manuskriptet hjå Bokreidingslaget. Vanleg umtale høver ikkje til ei so sermerkt bok, og andre fær skriva um den liturgiske og theologiske luten. Helst bør vel liturgien høyrast. Men teologar som hev sétt arbeidet, hev kome med lovord. I fyreordet skriv Ola Breivega:

«For ortodokse kristne er svaret på Guds openbering og frelsande gjerning fyrst og fremst tilbeding, takk og bøn. Det er òg hovudinhaldet i gudstenestone i Den ortodokse kyrkja.

Ortodoks kristentru er ikkje eit intellektuelt system; det er snarare ein måte å sjå på: Å sjå alle ting på jordi i samanheng med det himmelske, i ljøset frå Kristi evangelium. Dette kjem serleg klårt fram i gudstenestone. Difor hev ein ortodoks teolog kunna segja at kristendomen er ein liturgisk religion, og Kyrkja framum alt eit tilbedande samfund - eit samfund av truande som tilbed saman med dei himmelske makten som stend for Guds kongsstol.

I gudstenestone viser Kyrkja mest levande og inderleg kva ho er og kva ho trur. Mange «dogme» - um mysterier (sakramenti), um den komande verdi, um Guds Moder - hev Kyrkja aldri la-

ga formelle definisjonar av. Men me finn dei innovrene i bønene og lovsongane hennar. Den som vil vita kva ortodoksi er, fær difor det mest heilslege svaret i gudstenestone, og serleg i liturgien.

Den guddomlege liturgien etter vår heilage fader Jon Gullmunn gresk: Johannes Krysostomos er den vanlegaste formi for «høgmessa» i Den ortodokse kyrkja, og vert her utgjeven for fyrste gong i bokform på norsk.

Eg takkar fader Johannes, prest i Hl. Nikolai-kyrkja i Oslo, for all hjelp i samband med umsetningsarbeidet, og serleg for at han hev gjeve meg høve til å nytta hans bokmålsutsetjingar av dei greske og kyrkjeslaviske tekstene som grunnlag for denne umsetjingi.

Umsetjingi fylgjer tekstene for sundagsliturgien; på vikedagar hev sume delar av liturgien ei litt onnor form.»

Målet i **Den guddomlege liturgien** er av same merket som i dei two fyrste umsetjingane til Breivega. Det er høgnorsk, som det sører seg, og slik statskyrkjemålet var til einkvan reiv det sundt.

Elles vil eg tru Breivega hev havt ei vandsleg uppgåva med målet, i nokre høve truleg med tvil um ordvalet. Vensteleg hev Breivega valt rettast når han til dømes brukar dei gamle ordi **Kong** og **Dronning** um Gud og Maria.

Til side 10

Sørlandsk Sellanrå

Norsk Bokreidingslag meldar um ei sermerkt bok som kjem litt lenger ut på hausten. Det er **Aanebjør** av Bjarne Bratteteig. Bokskrivaren som no er gartnar i Lærdal, dreiv nokre år straks etter krigen den isolerte heide garden Aanebjør. Det var ei tid med mykje slit og dramatiske hendingar for han og huslyden, men òg dagar rike på fridom og uvanlege naturupplevelingar. På einfeld, men talande vis let Bjarne Bratteteig oss få vera med i livet på dette sørlandske «Sellanrå», og han fortel levande både um faste gjeremål - lembing, sumarslått, sauesanking og elgjakt - og um meir uventa basketak med stride elvar og lunefulle vinterstormar. Boki er illustrert med teikningar av Lars Slettebø.

Gamalt frå Voss

Bokhandlar Einar Ullestад hev skrive ei bok um livet på two fjellgardar på Voss i fyrrre hundradåret, **Folk til fjells**. Boki minner i sumt um skildringane til Halldor O. Opedal, fortel Jon Askeland, og me skulde tru at dette må verta noko av ein bestseljar på Voss og i grannelaget. I boki finn me teikningar av vossateiknaren Ivar Kvåle. Boki er snart ventande.

Gåtefulle hendingar

«Det gåtefulle tårnhuset» heiter barneboki som Jostein Krokvik kjem med på Norsk Bokreidingslag i 1989. Boki er ikkje komi når dette bladet vert utsendt.

Soga var framhald i Norsk Barneblad for ei tid sidan, men ho er noko umarbeidd når ho kjem i-bokform. Me hører um two vilistyrne gjentor og den noko sjølvrådige broren til den eine av dei; dei råkar ut for gåtefulle hendingar ved eit gåtefullt hus. Yversanseleg eller -?

I boki er det bilete av Solveig Muren Sanden, ho som lenge teikna Smørbukk og Tuss og Troll. For mange vert det nok ei glede å møta nett henhar levande og leduge teikningar.

Einar Breidsvoll og Den 17de Mai - Frå side 2

jord for nordmennene sjølve. Alt saman aktuelle saker for oss som lever i 1989.

Men Den 17de Mai måtte gå inn i 1935 - etter at målfolk i Bondepartiet og Arbeidarpartiet ikkje vilde godtaka å ha eit vinstreblad til samlingsorgan for målfolket. Norsk Tidend som kom i staden skulde vera «upolitisk». Det var dagblad i godt eit år, då var kapitalen uppbruka, og bladet vart viking-blad, og seinare månadsblad. I dei seinare år hev det ført berre eit skuggetilvære.

Men no til den bladmannen som i so lang tid var med og gjorde Den 17de Mai til ei fana i norsk nasjonal reising. Eg las bladet hans i mange år, og eg møtte Einar Breidsvoll mange gonger, i Oslo og på landsmøte, serleg i Noregs Mållag - medan det enno var verande på dei møti.

Einar Breidsvoll var ikkje berre kunnskapsrik og dugande. Han var dertil eit elskeleg og sjærmerande menneske. I målbruk var han sers visshøv og kunnig. (Me hadde havt god bruk for ein mann av hans format i dag, han vilde ha funne mykje åfatt, nøgdi av ugras i den norske målákeren). I si tid fekk han mange uppdrag, ogso etter ti-di i Den 17de Mai. Han var målrettar på Det Norske Teatret frå 1934 og lærar på teaterskulen der. Og han var

målrettar i Stortinget og hadde korrekturarbeid for ymse forlag. Han hadde vore lærar i yngre år, og han var formann i Studentmållaget i Oslo, i Norges Studerende ungdoms avholdsforbund. I Norsk Bladmannahall, laget for bladfolk i den nynorske pressa, var han formann 1928-35, og i Det Norske Samlaget var han formann frå 1936 til 1949.

Han hev skrive boki Studentmållaget i 20 år, han redigerte 30-årsskrifti for Bondeungdomslaget i Oslo, og det er eit festskrift av heilt sjeldsynt kvalitet. Det kan vera mynster for mange andre. Og saman med professor Knut Liestøl laga han den fyrste offisielle ordlista for nynorsken, bygd på rettskrivingi frå 1938. Han hev umsett mange lærebøker, barnebøker og skodespel til nynorsk.

Einar Breidsvoll var ein varsam og høvisk mann i all si ferd. Han var ein kulturmann i beste mening av ordet. Ein ekte og varm nordmann. Og dertil på sett og vis internasjonal: Fødd i Chicago, oppvachsen i Østerdal, og dyrkar av det norske målet. Ja, i røyndi ein av dei nordmenn som kunde norskt mål aller best.

Samstundes var han vaken for kulturstraumdrag utanfrå, frå den store verd. Det synte han ikkje minst gjennom dei mange umsetningsarbeid han tok på seg.

Malvin Ulvatn

Frå side 4

mann måtte det muna. Kor glad han var i si tenesta, synte seg på ein ny måte då bokprentar Gudmund Hammer fall frå, og boklageret på loftet hans i Hollendergata måtte flyttast. Alle bøkene hadde Ulvatn bunta inn i store solide pakkar med påskrift, lette og snedne å frakta der ifrå.

Malvin Ulvatn hadde sin største hugnad i sjølve arbeidet. Han fekk vera med og tena det finaste i fedraarven, det reindyrka målet.

På 80-års dagen vart han heidra og takka på eit festmøte, tilskipa av Vestmannalaget (i samband med Spelemannslaget Fjellbekken). Men kring det bel hadde han fulla set sine beste dagar, og kreftene minka. Den ihuga og samvitsfulle heidersmannen hadde teke sine dugelege tak - der det var størst trøng. Han var ei god makt.

Conrad Clausen

Nybrotsarbeid frå Ola Breivega

Frå side 9

Ordi gjev ein annan dåm enn kvar-dagsordi konge og dronning hadde gjort. Alt på gamalnorsk var elles Dronning nemning for Maria. Liknande tankar ligg nær ved ordet **stjorna** for det meir kvardagslege «forvalta».

Den ortodokse kyrkja hev no ein liturgi på godt norsk mål, og boki er ei verdig og vyrdeleg gåva til 50-års-høgtidi. Sume vil nok undrast av di Bokreidingslaget tok på seg so sersynt utgjeving, og det stend att å ynskje at boki vinn seg lesarar både i eigen ved-kjenningskrins, millom teologar og millom folk flest, anten tildrivet no er religion eller mål. Breivega hev sendt frå seg eit nybrotsarbeid i meir enn ei meinung.

Jostein Krokvik

Island, storfelt og onnorleis

I historisk perspektiv er Island det «yngste» landet i Europa. Av alle Europaland vart Island seinast folka, sa universitetslektor Magnus Stefánsson då han med ljósobile til bakgrunn presenterte landet sitt på eit stormøte som Bergens Avdeling av Foreningen Norden og Islendingsfelagid i Bjørgvin heldt i 9. høgdi i Fokus Bank i Bergen, ein storfelt sal med utsyn over sentrum av byen. Fullsett sal og interessant program var det, og Islands konsul i Bergen, direktør Arne Holm, heldt ein velkomsttale der han serskilt ynskja Islands ambassadør i Noreg, Haraldur Krøyer og fru Unni velkomne.

Ambassadør Krøyer tok ordet etter at programmet var slutt, han visste at mange i denne store møtelyden hev vitja Island tidlegare. Frammøtet her er imponerande, sa ambassadøren, men so er me då òg i Noregs andre hovudstad, hovudstaden i vest. Og Island ynskjer alle turistar velkomne, og vonar at dei bilete de no hev fenge av landet vil få mange til å reisa dit på feriereferder.

Nå hadde formannen i Foreningen Norden, Bergen avdeling, Magne Hongset, understrika at målet er å gjera Island og dei andre grannelandi i Norden betre kjende, og Magnus Stefánsson og Páll Snorrason, båe islandingar, hadde synt bilete av det storfelde landet sitt i eit rikt utval, med gjyttar attende til islandsk soga, med historiske stader og med natur som er onnorleis enn alle andre stader på klota. Det kokar frå vulkanar, det bryt frå varme kjeldor, det er øydemark og naturidyllar i rik skifting. Og dertil eit byrgt folk som tek vare på arven frå federne, eit litterært folk der skaldskap og forteljekunst lever sterkt framleis.

Og etter programmet stod bordi dekka med hangikjøt og andre velsmakande rettar - ført til Bergen med fly fra det «yngste» landet i Europa.

Taktikk

I boki til Ivar Eskeland um Gisle Straume, **Du store Alpakka**, les me at far til skodespelaren, Eivind Straume, var litt av ein taktikar. Med hjelp av arbeidarparti-kjempa G. A. Knutsen - far til Martin Gunnar - fekk han med seg skulestyreflertalet i Holla på å lirka nynorsk inn i

skulane, truleg ein gong i 20-åri.

Då alt var godt som avgjort og vedtaket skulde klubbast, reiste ei málkvinnar seg og kvad: - Ja! No er det på tide at Holla vert norsk!

Fleirtalet tok ordi ille upp, og dermed vart det verande bokmål i Holla.

Slik kann det etter Ivar Eskeland enda når ein ikkje brukar taktisk sans. No likar ikkje alle ordet taktikk, og det let seg gjera å velja andre ord. Gangsyn, til dømes -. *Jarl*

Norsk og norskdansk er namni

Norsk og norskdansk er rette namni på skriftmåli, segjer Bodil Cappelen og Olav H. Hauge til Hans Olav Brendberg og Bård Eskeland i målungdomsbladet **EG** nr. 3/1989. Desse eintydelege ordi finn me i eit nummer som fortel um god verksemد i målungdomslagi; markeringar av Indrebø-minnet er i emning. I ein kronikk manar Bodil Haug målreisingi til å vedkjenna seg kvar ho sjølv (målreisingi) kjem ifrå og skal av; Roar Madsen greider ut um walisk i Storbritania; ein kurdisk målungdom, **Kamran Jachi**, fortel um Kurdistana og kurdarane, eit folk på kring 24 millionar menneske. Frå 1700-talet av tvinga muslimar frå sud med vald og våpenmakt 75% av kurdarane under islam. Både folket, kulturen deira og målet er nedkuva og trælka, sundkløyvt millom Tyrkia, Irak, Iran og Syria. Turkestan hev ei lang soga, nær 3000 år; uppklovingi no er fylgia av maktbod frå England og Frankrike etter fyrste verdskriga.

Me saknar framhaldet av utgreidings til Ola Breivega um «Nokre rettskrivingsspursmål ...» som tok til i nr. 2., men elles tykkjer me det var eit godt nummer av EG. *Jarl*

Din lokale storbank

FOKUS Bank

Nye bøker frå Norsk Bokreidingslag

Gunnar Gilberg: **Sjå attum**

Ei stringent, konsis og tanke-manande diktsamling som klårt syner at den klassiske nynorsken er eit framifrå medium for modernistisk lyrikk.

Hefta kr. 80,-

Jostein Krosvik: **Det gåtefulle tårnhuset**

I si tiande bok for unge leسارar kjem den tidlegare redaktören av Norsk Barneblad med ei frisk og velforma forteljing for alle med sans for måneskin, mystikk og tankeeggjande spaning.

I band kr. 108,-

Johannes Krysostomos (Jon Gullmann): **Den guddomlege liturgien**

For den som vil vita meir um ortodoks gudstru, er dette liturgiske skriften ei sentral kjelda til forståing og innsyn.

Ola Breivega, som sjølv er medlem i den austerlandsk kyrkja, hev med djup innleving umsett dette klassiske verket til ein heilstøypt norsk målbunad.

Hefta kr. 100,-

Tilbod i Indrebø-året

Gustav Indrebø: **Norsk Målsoga**

I samband med 100-års minnet for professor Gustav Indrebø no i haust vil Norsk Bokreidingslag gjeva eit avslag på kr. 100,- til studentar og skuleelevar som ynskjer å kjøpa dette standardverket um den norske målsoga. Med avslag vert prisen:

I band (berre få ekspl.) kr. 250,-
Hefta kr. 150,-

Skriv til:

Norsk Bokreidingslag

Postboks 2672

5026 Bergen-Møhlenpris

Sterke ynske um i-målsbibel

Arthur Berg hev tidlegare teke til ordes for i-mål og klassiske Aasen-former i den påtenkte nynorske bibelutgåva frå Norsk Bibel. Dette kom me inn på og studde i Vestmannen nr. 4 og nr. 6.

Ivar Aasen-ringens i Oslo og landsstyret i Norsk Målungsdom hev vedteke utsegner i same leid.

I utsegni frå Aasen-ringens heiter det m.a.: «Me i Ivar Aasen-ringens i Oslo vil so sterkt me kann, beda um at den påtenkte nye nynorskumsetjingi av Bibelen vert på klassisk nynorsk, det er i-mål som i hovuddrag byggjer på Ivar Aasens samlande normal.

Det er dette målet som hev tradisjon som nynorsk Bibel-mål, og som hev gjeve inspirasjon til so mange norske salmediktatarar (Blix, Hovden, Orheim o. fl.).»

Aasen-ringens råder til at Arthur Berg vert umsetjar.

Norsk Målungsdom oppmodar sameleis på det sterkaste um at den klassiske i-målsnormalen vert nytt i den planlagde bibelumsetjingi på nynorsk. Målungsdomen minner um at i anna fall bryt Norsk Bibel med dei språklege

prinsippi som ligg til grunn for bokmålsbibelen, og vidare heiter det m.a.: «I-målet er den nynorsknormalen som har den lengste tradisjonen både som Bibelmål og i salmediktingi. Å missa det ein reknar for sitt eige høgtidsmål vil for mange vera å missa eit trygt haldepunkt.

Reint språkleg er den klassiske nynorsken den mest høvelege normalen i ei ny Bibel-umsetjing, av di denne er meir nyansert og i mange høve meir velklingande enn den moderne nynorsknormalen.»

Nikolai Astrup mot stjernone

Det er Dagens Næringsliv som nyttar sovorne hyllingsrop um kunstnaren frå Jølster. Målarstykkis hans gjeng til topps på auksjonane heime og ute. I mai månad vart «Måneskin på Hegrasnet» seld for 1,9 million kr. på Blomqvist - ein auke på 500%!

Og no nyleg vart «Epletre i blomst» seld for 2,4 million hjå Ulving i Tunsberg. «Fugl på stein» gjekk for 636.000 kr. Tresnittet «Soleinatt» 454.000 kr. - «Reverbeller» ein halv million.

Astrup-bilete er no høgare i kurs enn jamvel Frits Thaulow og Edvard Munch.

Kva kjem Astrup-boki av Anders Klakegg til å kosta um nokre år?

Garm d.y.:

Målmoral

Moral er eit ord og eit umgrep som på våre breiddegrader mykje og ofte vert misbruka og mistolka. Stundom med vilje, stundom i tankelösya. Anten vert ordet gjerne avgrensa til ein liten flik av tilværet, eller so vert det gjort til skjellsord.

Me skal ikkje naglefara dei ålmenne dragi ved moralen, me skal lita oss med mindre. Me held oss til det serdraget som hev med mål å gjera, stutt sagt målmoralen. Ja, den norske målmoralen hev sume tala um, og endå dette kanskje er eit nyord, fortel det knapt noko nyt. Same um våre heimelsmenn visst trur det. Det er ikkje noko heidersord, nett. Nei, det er ikkje heidrande dei talar um målmoralisering.

So langt me hev oppdag, er alle som brukar målmoralisingsordet å rekna for grunnstøyte

målblandingsfolk av eit visst slag. Etter dei eit par mannsaldrar eller meir hev tært upp til siste trevl alle saklege og usaklege grunnar og grunngjevingar for at norsk mål vinn sjølv storsigeren ved å ofra seg sjølv, hev dei no funne denne nye glimsteinen, meiner dei visst, sume - målmoral og målmoralisering. Nemningi tyder, som venta var, å gjera seg umak med å skriva norsk; med andre ord norskmålsstrev. Det er målmoralisering, det.

På ein måte hev dei rett. Den som etter tid og høve tek bryet med å finna ord som **handsaming**, **medferd**, **fyrehaving**, **dryfting**, **stell**, **sjukerskt** e.l. for **behandling**, gjer det, kann me segja, av målmoraliske grunnar. Han eller ho vil halda uppe avbrigderikdomen i det norske målet. Til rettleiding for dei som måtte tenkja i firkant, skal det leggjast til at det sjølv sagt ikkje er «feil» å skriva behandling, eit ord som er brukar landet rundt. Hovudtyngdi av alle «feilané» i skrift-

God og rimeleg mat
får du på

Kaffistova til Ervingen

Torgegaarden, Strandkaien 2, 5000 Bergen

BUNADSØLV - POKALER - PREMIER

Vi har gaver
for alle anledninger

magnus aase A/s
gullsmed

Strandkaien 6 — Telefon *32 01 60

**Stor Nok
For De Fleste**

Norsk er norsk er - .

I bladet **Norsk Tidend** nr. 4/1989 ser me at sistet landsmøtet i Noregs Mållag gjorde eit vedtak um namni norsk og nynorsk. Me var ikkje på landsmøtet so me veit ikkje kor finstilt vedtak er attgjeve. Men etter oppriret skal Noregs Mållag heretter kalla norsk for norsk, nynorsk for nynorsk og bokmål for bokmål.

Um oppriret er rett, må me segja at dette var eit reint uvanleg klårt og offensivt vedtak!

Jarl

norsk kom inn med tvangsmålmakarane. Ja, dei er i mange høve eit ektefødt barn av tvangsmålmakeriet. Men den som legg vinn på å skriva god norsk, finn sumtid eller ofte eller alltid eit anna ord enn det dansktske behandling. I dette ligg rett nok ein **moral**. Men moralen vert ikkje burte um skrivaren skrivid behandling; moralen vert berre umebsnudd. Den som i det heile skriv noko med språkleg ettertanke og medvit, set umveges sin viss målmoral på papiret anten viljen er der eller ei. Moralen til sume er til dømes at dansktsk er like god norsk som norsk.

Ja, ja. Alle gløgge lesarar hev nok for lengst stadfest at det som er sagt um målmoral ikkje berre gjeld for norsk; det gjeld for alle skriftmål. Den som skal læra engelsk, må læra dei skriftreglane som er vanleg for engelsk, og sidan ein skil millom «rett» og «gale», kann ein godt tala um moral. Men det er ein moral som ligg i all læring.